

Svirrefluerne *Cheilosia nebulosa* Verrall, 1871 og *Heringia brevidens* (Egger, 1865) – nye for Danmark (Diptera: Syrphidae)

Rune Bygebjerg

Bygebjerg, R.: The hoverflies *Cheilosia nebulosa* Verrall, 1871 and *Heringia brevidens* (Egger, 1865) – new to Denmark (Diptera, Syrphidae). Ent. Meddr 75: 71-76. Copenhagen, Denmark 2007. ISSN 0013-8851.

The hoverflies *Cheilosia nebulosa* Verrall, 1871 and *Heringia brevidens* (Egger, 1865) are recorded from Denmark for the first time.

In the beginning of May 2005 a population of *C. nebulosa* was found near Jægerspris Nordskov in NE Zealand. Several females were observed visiting flowers of Blackthorn (*Prunus spinosa*) in coastal grassland at the fringe of the forest. The males were found nearby, hovering in groups of 5-10 individuals and 2-4 meters above the ground at sites sheltered from the wind by trees. In 2006 a single specimen was found near Stevns Klint in SE Zealand.

On 18 May 2004 two males of *H. brevidens* were found in SE Zealand at Fakse Ladeplads near the deciduous forest Vemmetofte Strandskov. A female supposed to be of the same species was also collected. Females of the genus *Heringia* can at the present not be determined with confidence, but the specimen from Fakse Ladeplads differs from the other known Danish material in having a relatively elongate body, and the legs are more extensively pale. The three mentioned specimens were all found on leaves with abundant droplets of honeydew.

Rune Bygebjerg, Zoologiska Museet, Lunds Universitet, Helgonavägen 3, SE-223 62 Lund.

E-mail: r.bygebjerg@stofanet.dk.

Svirrefluerne *Cheilosia nebulosa* Verrall, 1871 og *Heringia brevidens* (Egger, 1865) er i henholdsvis 2005 og 2004 registreret som nye for den danske fauna. Sidstnævnte art er desuden ny for de nordiske lande. Kendskabet til biologien hos de to arter er ret begrænset. I det følgende gives derfor en detaljeret beskrivelse af de danske observationer, og en oversigt over kendskabet til arternes biologi.

Faunistikken hos svirrefluer i Danmark er godt undersøgt, men der dukker fortsat nye arter op. Mange arter er helt specifikt knyttet til bestemte naturtyper, og nogle arter lever en forholdsvis skjult tilværelse, og de kan derfor være vanskelige at opdage.

Begge de nye danske arter er i hele udbredelsesområdet lokale og ret sjældne. Det kan derfor ikke udelukkes, at de har levet uopdaget i Danmark i mange år, men det er mest sandsynligt, at de er kommet hertil for nyligt. I disse år er der adskillige andre eksempler på insekter med sydlig eller østlig udbredelse, der har fået fodfæste i Danmark (Jørum & Mahler, 2006). De lidt varmere klimaforhold er formentlig medvirkende til, at yderligere et antal nye arter vil kunne etablere sig her i landet.

Fig. 1. Dansk lokalitet for *Cheilosia nebulosa*, Jægerspris Nordskov (foto taget i april 2007).
 Fig. 1: Danish locality for *Cheilosia nebulosa*, Jægerspris Nordskov (photo taken in April 2007).

Cheilosia nebulosa

I maj 2005 blev der fundet en population af denne art ved Jægerspris Nordskov i det nordøstlige Sjælland (fig. 1). Det første danske eksemplar er en hun ketsjet d. 1. maj på strandengen i udkanten af skoven nær ved Storkeegen (UTM-kvadrat: PH80). Vejret den pågældende dag var koldt og absolut ikke ideelt til svirreflugfangst, så det var kun ganske få eksemplarer, der blev set, men heriblandt var overraskende nok en hun af *C. nebulosa*. Fire dage senere besøgte lokaliteten atter, og vejret var noget bedre med en del sol men stadig forholdsvis køligt. De tidligste slåenbuske (*Prunus spinosa*) på strandengen var sprunget ud og tiltrak mange insekter. *C. nebulosa* blev observeret i pænt antal, og i alt syv eksemplarer blev indsamlet. Hunnerne besøgte blomster på slåenbuskene, men i første omgang observeredes ingen hanner. Efter et par timers eftersøgning viste det sig, at hannerne kunne findes svirrende i luften ca. 2-4 m over jorden og i små grupper med 5-10 eksemplarer. En tilsvarende adfærd med små sværme af hanner kendes fra beslægtede arter som *Cheilosia grossa* og *C. albipila*, der begge hører til de tidligste forårsbebudere. Dobson (1997) diskuterer observationer af denne adfærd hos *C. grossa* og repræsentanter for andre familier af fluer og myg.

I 2006 blev der fanget et enkelt eksemplar af arten på en ny dansk lokalitet, idet en han fangedes d. 6. maj ved Korsnæb nær Stevns Klint. Denne blev som de andre hanner fanget, mens den svirrede i luften, men der blev ikke observeret yderligere eksemplarer af arten.

I de nærmeste lande kendes *C. nebulosa* fra Norge, Sverige, Finland, Rusland, Letland, Polen, Tyskland, Belgien og Storbritannien. Fra Sverige er arten registreret fra Øland, Södermanland og Uppland (Bartsch, 2001). Fra Norge kendes kun et enkelt fund fra Vestfold fylke ved Oslofjorden (Nielsen, pers. com.). I Tyskland er de nærmeste fund fra Niedersachsen, hvor det første fund er fra 1998, og arten er genfundet i 2005 (Stuke et al., 2000; Stuke, pers. com.).

Fig. 2. *Cheilosia nebulosa*, han og hun (begge ca. 9 mm). Jægerspris Nordskov, 5.v. 2005. (Foto: Geert Brovad).

Fig. 2. *Cheilosia nebulosa*, male and female (length 9 mm). Jægerspris Nordskov, 5.v. 2005.

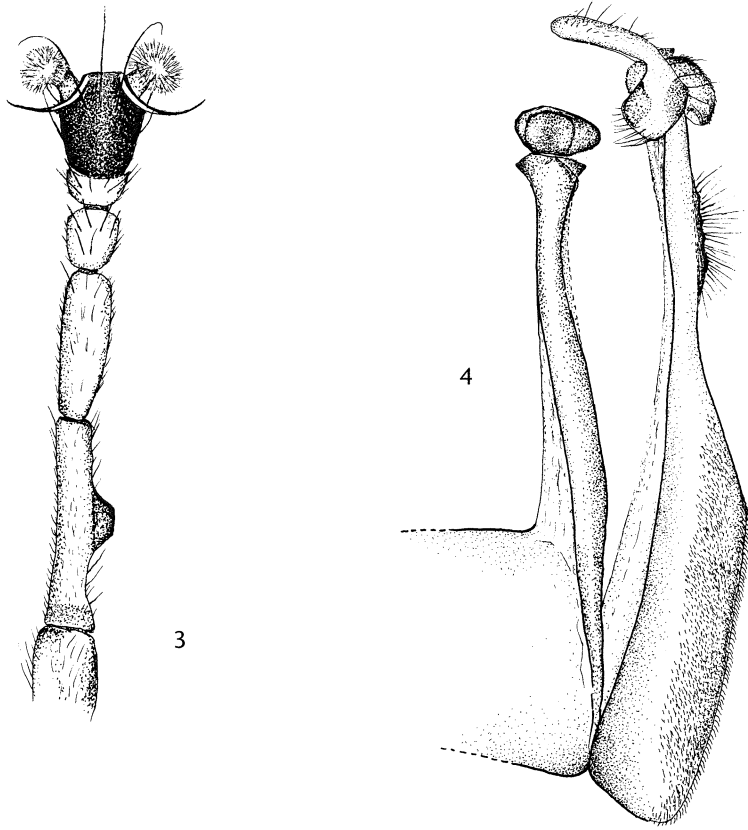

Fig. 3. Forfod af han hos *Heringia brevidens* (Tegnet af Thorkild Munk). Fig. 3. Male front tarsus of *Heringia brevidens*.

Fig. 4. Hanlige genitalier hos *Heringia brevidens* (Tegnet af Thorkild Munk). Fig. 4. Male genitalia of *Heringia brevidens*.

Flyvetid angives i Storbritannien til at være april-juni med flest fund i maj (Ball & Morris, 2000). *Cheilisia*-arterne hedder på dansk urtesvirrefluer, og næsten alle kendte larver ernærer sig af levende plantemateriale. Larven hos *C. nebulosa* er ubeskrevet, men ifølge Doczkal (2002) er der observeret æglægning på sorthovedet knopurt (*Centaurea nigra*). Sandsynligvis kan larven leve også på andre plantearter.

Kendetegn for *C. nebulosa* er bl.a., at vingerne har nogle svage mørke skygger dels ved vingspidsen og dels et bånd midt på vingen (fig. 2). Disse skygger er dog ikke lige tydelige hos alle individer, og vingerne kan være næsten helt klare. I nøglen hos Torp (1994) tilhører den "gruppe C", dvs. arter med følgende karakterer: Behårede øjnene, ansigt uden lange hår og randen af scutellum uden børster. Hannen kan overfladisk minde lidt om *C. albipila*, men *C. nebulosa* er mørkere og normalt væsentligt mindre (8-10 mm), panden er bred, opsvulmet og med grå bestøvning. Hunnen hos *C. nebulosa* har næsten helt sorte baglår, hvorved den let adskilles fra *C. albipila*, der har helt orange baglår.

Peck (1988) anfører *Cheilisia langhofferi* Becker, 1894 og *C. nebulosa* Verrall, 1871 som selvstændige arter, men ifølge Claussen & Speight (1988) er disse navne synonyme.

Danske eksemplarer af *C. nebulosa* er doneret til henholdsvis Zoologisk Museum i København og Naturhistorisk Museum i Aarhus.

Heringia brevidens

Under et kort besøg til området omkring Fakse Ladeplads 18. maj 2004 blev der fundet to hanner af denne art. Lokaliteten er lige nord for byen nær ved den sydlige udkant af Vemmetofte Strandskov (UTM-kvadrat: UB22). Ved kysten er her en forholdsvis varieret natur, bl.a. med enkelte meget store, gamle fritstående poppel- og piletræer helt ned mod klitterne ved stranden. De to fluer blev fundet på løv i skovkanten, hvor de sad og soled sig i eftermiddagssolen. På flere af de nærmeste træer var der mange små dråber af honningdug spredt ud over bladene, og det er sandsynligt, at det primært var denne næringskilde, der tiltrak fluerne til stedet. Ved samme lejlighed blev der fanget en *Heringia*-hun, der antageligt også er *H. brevidens*. Sammenlignet med andet dansk materiale er denne forholdsvis lang og slank, og benene er lysere; særligt iøjnefaldende er, at det andet fodled på midterste benpar er helt gult.

H. brevidens tilhører underslægten *Neocnemodon*, der bl.a. kendes på, at hannerne har stavformede udvækster på mellem- og baghofterne. Hos Torp (1994) behandles *Heringia* og *Neocnemodon* som adskilte slægter med henholdsvis én og fire danske arter, men i de fleste nyere publikationer henføres disse alle til slægten *Heringia*, og denne opfattelse følges her.

Arterne i slægten *Heringia* er alle små, sorte og ret uanseelige fluer, der let kan overses, og det er derfor meget muligt, at *H. brevidens* har levet uopdaget her i landet i en årrække.

Det bedste kendetegn for hannen af *H. brevidens* er de meget specielle forben (fig. 3), og desuden har surstylus en ret karakteristisk form (fig. 4). Figurer af forføddernes første led og syrstylus hos nærtstående arter kan ses hos Torp (1994). Stubbs & Falk (2002) medtager også hunner i deres nøgle, men bestemmelse af disse er behæftet med stor usikkerhed.

I de nærmeste lande kendes arten fra Tyskland, Holland, Belgien og Storbritannien. Den nævnes også fra den europæiske del af Rusland, men angivelser af fund fra Letland har ikke kunnet verificeres. I det nordlige Tyskland er de nærmeste fund fra Niedersachsen, bl.a. flere steder på øen Borchum (Barkemeyer, 1994).

De danske fund er de første fra de nordiske lande. Arten optræder lokalt og ret sjældent i hele udbredelsesområdet, og kendskabet til dens biologi er begrænset. Flyvetiden er fra maj til august formentlig med to årlige generationer. Larven er ubeskrevet, men flere observationer bl.a. fra England tyder på en tilknytning til poppel eller pil (Stubbs & Falk, 2002). Larverne i slægten er aphidophage, og nogle af dem lever af galledannende bladlus på elm og poppel, mens andre arter er knyttet til bladlus på nåletræer (Torp, 1994).

Besøget på lokaliteten ved Fakse Ladeplads var led i et projekt med overvågning af insekter i Storstrøms Amt, som forfatteren i perioden 2001-2006 har deltaget i. Dette projekt har medvirket til et væsentligt forøget kendskab til forekomsten af sjældne insekter i området, og med fundet af *H. brevidens* er der registreret tre svirrefluearter som nye for landet i forbindelse med projektet, idet *Psilota atra* (Fallén, 1817) og *Orthonevra stackelbergi* Thompson & Torp, 1982 tidligere er opdaget som nye for Danmark i Ulvshale Skov (Tolsgaard & Bygebjerg, 2006).

De omtalte danske eksemplarer af *H. brevidens* er tilgået samlingen på Naturhistorisk Museum i Aarhus.

Tak til Hans Bartsch, Claus Claussen, Tore R. Nielsen og Jens-Hermann Stuke for hjælp med oplysninger om de to arters forekomst i vore nabolande.

Litteratur

- Ball, S. G. & R. K. A. Morris, 2000. Provisional atlas of British hoverflies (Diptera, Syrphidae).
Huntington: Biological Records Centre. 167 pp.
- Barkemeyer, W., 1994. Untersuchung zum Vorkommen der Schwebfliegen in Niedersachsen und
Bremen (Diptera: Syrphidae). – *Naturschutz und Landschaftspflege in Niedersachsen* 31: 1-514.
- Bartsch, H., 2001. Swedish Province Catalogue for Hoverflies (Diptera, Syrphidae). – *Entomologisk
Tidskrift* 122: 189-215.
- Claussen, C. & M. C. D. Speight, 1988. Zur Kenntnis von *Cheilosia vulpina* (Meigen, 1822) und
Cheilosia nebulosa Verrall, 1871 (Diptera, Syrphidae). – *Bonner zoologische Beiträge* 39: 19-28.
- Dobson, J.R., 1997. Observations of aerial swarming in thirteen species of Diptera, and discussion
of “occasional” swarms. – *Dipterists Digest*. 4: 9-17.
- Doczkal, D., 2002. Further host plant relationships of *Cheilosia* Meigen (Diptera, Syrphidae) ob-
tained from observing egg-laying females. – *Volucella* 6: 163-166.
- Jørum, P. & V. Mahler, 2006. Blødcikaden *Cercopis vulnerata* Rossi, 1807 – endnu et nyt markant
insekt fundet i den danske fauna (Auchenorrhyncha: Cercopidae). – *Entomologiske Meddelelser*
74: 165-168.
- Peck, L. V., 1988. *Syrphidae* in Soos, A. & L. Papp (eds.): *Catalogue of Palaearctic Diptera* 8: 11-230.
- Stubbs, A. E. & S. J. Falk, 2002. British Hoverflies. An illustrated identification guide. Second
edition. The British Entomological and Natural History Society. 469 pp.
- Stuke, J.-H., Wolff, D., Hondelmann, P. & F. Malec, 2000. Bemerkenswerte Schwebfliegenbeob-
achtungen (Diptera: Syrphidae) from Lower Saxony and Bremen, Germany. – *Braunschweiger
Naturkundliche Schriften* 6: 139-147.
- Tolsgaard, S. & R. Bygebjerg, 2006. Svirrefluer (Diptera: Syrphidae) fra Ulvshale. Oversigt med
to nye arter for Danmark. – *Entomologiske Meddelelser*. 74: 151-163.
- Torp, E., 1994. Danmarks Svirrefluer (Diptera: Syrphidae). – *Danmarks Dyreliv* 6: 490 pp.